

ΠΕΤΡΟΥ Θ. ΠΕΝΝΑ

ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΜΝΗΜΟΣΥΝΟΣ ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ
ΝΙΚΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ

*Ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ Ναῷ Ἀργινοῦ
κατὰ τὴν 14ην Ἰουλίου 1957*

Σεβασμιώτατε, Κύριοι Δήμαρχοι, εὐλαβὲς ἐκκλησίασμα,

Ὅταν ἡ ἱστορία ἐνὸς Ἐθνους, εἶναι μεστὴ καὶ συμπυκνωμένη ἀπὸ γεγονότα, ποὺ ἀποτελοῦν σταθμούς, στὴν ἱστορικὴ του πορεία, δὲν θὰ ἦτο καθόλου παράδοξον, ἂν μετὰ πάροδον μιᾶς πεντηκονταετίας, ὠρισμένων ἀπὸ αὐτὰ ἐθολοῦντο ἢ ἀνάμνησις καὶ ἀπωθοῦντο ἀπὸ τὴν νωπὴν ἐντύπωσι προσφάτων τρομακτικῶν γεγονότων.

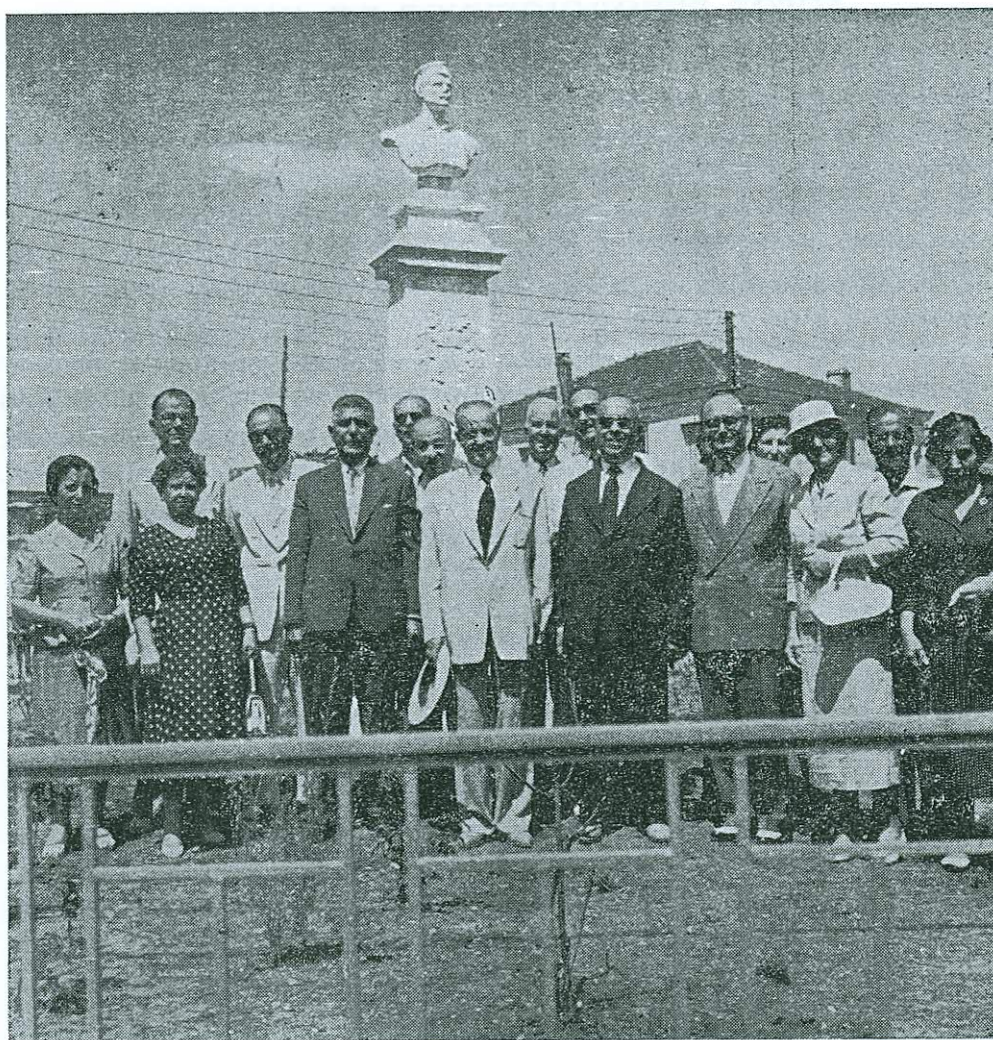
Ἡ Ἱστορία τοῦ Ἐθνους μας, ποὺ ἀπὸ τὴν μοῖραν του, εἶναι ταγμένον νὰ ὑπηρετῇ τὸ ἰδανικὸ τῆς ἐλευθερίας, καὶ ποὺ διαρκῶς, χωρὶς διακοπή, χωρὶς ἀνάπαυλαν, ἀγωνίζεται καὶ θυσιάζεται δι' αὐτήν, εἴτε εἰς τὸν διεθνῆ στίβο, εἴτε εἰς τὴν προσπάθειά του διὰ τὴν ἔνωσι τῶν ὑποδούλων τμημάτων του μὲ τὴν ἐλευθέρᾳ πατρίδα, εἶναι κατάφορτος ἀπὸ ἡρωϊσμοὺς καὶ θυσιᾶς, ποὺ διαδέχονται ἢ μία τὴν ἄλλη, καὶ ποὺ δὲν γνωρίζει κανεὶς τι νὰ πρωτοθαυμάσῃ.

Νὰ θαυμάσῃ τῶν πρωτομαρτύρων τοῦ γένους τὴν ὑπέροχον θυσία ; Ἡ τὸ θάρρος, τὸν ἐνθουσιασμό καὶ τὴν ἀποφασιστικὴν ἐκείνων, ποὺ καὶ σήμερα ἀκόμα, εἰς πεῖσμα ὅλων τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς, περιφρονοῦν τὸν θάνατο, καὶ προσφέρονται ἀνάλωμα εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος;

Εἰς τὴν μακρὰν ἄλυσον τῶν ἡρώων καὶ τῶν μαρτύρων τοῦ γένους, ὁ μαρτυρικὸς ἐπὶ τῆς ἀγχόνης θάνατος κατὰ τὸ 1907, τοῦ ἐκλεκτοῦ καὶ ἡρωϊκοῦ τέκνου τοῦ Ἀργινοῦ, Νίκου Παναγιώτου, μέσα εἰς τὴν Τουρκοκρατομένη τότε πόλιν τῶν Σερρῶν, δὲν εἶναι σύνηθες καὶ τυχαῖον γεγονός, ἄμοιρον σημασίας.

Τὰ γεγονότα τῆς 14ης Ἰουλίου καὶ τῆς 3ης Δεκεμβρίου τοῦ 1907, ποὺ διεδραματίσθησαν εἰς τὴν πόλιν τῶν Σερρῶν, ὑπῆρξαν τεραστίας σημασίας, κρίσιμα καὶ ἀποφασιστικά, γιὰ τὴν εὐτυχῆ ἐξέλιξι τοῦ ὅλου Μακεδονικοῦ Ἀγῶνος, ποὺ σκληρὸς καὶ διμέτωπος διεξήγετο ἀπ' ἄκρου σ' ἄκρον τῆς Μακεδονίας.

Τὰ πενήντα χρόνια πού διέρρευσαν ἀπὸ τῆς 14ης Ἰουλίου τοῦ 1907 κατὰ τὴν ὁποίαν θανάσιμα τραυματισμένος, εἰς τὴν ἐπτάωρη τιτανομαχία, πού διεξήχθη στὸ καμπαναριὸ καὶ τὴν ἐκκλησία τῆς Εὐαγγελιστρίας τῶν Σερρῶν, συνελήφθη ὁ Νίκος Παναγιώτου, γιὰ νὰ ὀδηγηθῆ ὕστερα ἀπὸ λί-

Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Λαογραφικῆς Ἑταιρείας Σερρῶν—Μεκενίκου' μετὰ τῶν Δημάρχων Ἀργινίου καὶ Σερρῶν εἰς τὸ μέσον πρὸ Μνημείου τοῦ Νίκου Παναγιώτου, κατὰ τὴν κατάθεσιν τῶν στεφάνων.

γους μῆνας στὴν ἀγχόνη, δὲν στάθηκαν ἱκανὰ νὰ ἐξαλείψουν ἀπὸ τὴν μνήμη τῶν Σερραίων, τὴν σφραγίδα τοῦ θαυμασμοῦ καὶ τοῦ δέους, πού προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀφθαστο καὶ ἀνιστόρητο μεγαλεῖον τῆς ὑπέρατης καὶ ἡρωϊκῆς θυσίας του, καθὼς καὶ τῶν συντρόφων του. Μὲ δικαιολογημένη λοιπὸν ὑπερηφάνεια οἱ Σερραῖοι τὰ ἐνθυμοῦνται ἔντονα, καὶ τὰ διαιωνίζουν ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν.

Φορεῖς τῆς ἱστορικῆς μνήμης καὶ τῶν αἰσθημάτων τοῦ Σερραϊκοῦ Λαοῦ, ἡμεῖς ποὺ ἀπαρτίζουμε τὴν ἱστορικὴ καὶ Λαογραφικὴ Ἑταιρεία Σερρῶν Μελενίκου καὶ οἱ ἄλλοι παρόντες ἐκλεκτοὶ Σερραῖοι, πορευθήκαμε κ' ἤλθαμε σήμερα ἐδῶ, εὐλαβεῖς φροσकुνηταὶ τῆς μνήμης τοῦ ἐθνομάρτυρος Νίκου Παναγιώτου, ὄχι γιὰ νὰ κλάψουμε καὶ νὰ θρηνήσουμε συγκεντρωμένοι γύρω ἀπ' τὸν ταπεινὸ τοῦτο βωμὸ τῶν κολύβων, ἀλλὰ νὰ τιμήσουμε καὶ μακαρίσουμε τὴν γενέτειρά του πόλιν τοῦ Ἁγρινίου, νὰ ἀποτίσουμε φόρον εὐγνωμοσύνης, νὰ ἐκφράσουμε τὸν θαυμασμό μας στὴν ἀνάμνησι τῆς ἡρωϊκῆς του θυσίας καὶ νὰ στεφανώσουμε τὸ μαρμάρينو ὁμοίωμα του μὲ στέφανο ἀπολλώνειας δάφνης, φερμένης ἀπ' τὴν καθαγιασμένη μὲ τὴν θυσία του, πολύπαθη Σερραϊκὴ γῆ.

Ἄγνωστος καὶ ἄσημος πρὶν, ὅμως τίμιος δουλευτής, πλούσιος σὲ πατριωτικὰ αἰσθήματα, γεμᾶτος ὄνειρα καὶ ἰδανικά, παράτησε τὴν γενέτειρά του, τοὺς δικούς του, τὴν δουλειά του, δρασκελίσε πετιῶντας σὰν σταυραετὸς τὰ σύνορα, κ' ἤλθε σ' ἐμᾶς τὰ σκλαβωμένα ἀδέλφια τῆς Μακεδονίας, σὰν ἄγγελος ἐμψυχωτής, νὰ μᾶς δώσῃ θάρρος κ' ἐλπίδα, γιὰ τὸν σκληρὸ μας ἀγῶνα.

Ἦταν ἡ ἐποχὴ ποὺ ἡ Μακεδονία μας, στενάζοντας κάτω ἀπὸ ἀβάστακτον ζυγὸ, μιᾶς πεντακοσάχρονης σκλαβιάς, ἀντιπάλαιε σύγκαιρα μονάχη κ' ἄβοήθητη, νὰ συγκρατήσῃ τὸν σλαβικὸ χεῖμαρρο, ποὺ ξεχύθηκε ἀπ' τὸν Βορρᾶ καὶ ποὺ βάλθηκε νὰ ἐκβουλγαρίσῃ τὴν Μακεδονία, πότε μὲ τὴν ἀδιαφορία καὶ τὴν ἀνοχὴ καὶ πότε μὲ τὴν ὀλοφάνερη συνδρομὴ τῶν Τούρκων.

Ποτάμι χυνόταν τὸ ἐλληνικὸ αἶμα, ἀπ' τὶς ὀργανωμένες ὀρδὲς τῶν κομητατζίδων. Ἀθῶα παιδιὰ ἐσφάζοντο. Ἀπροστιάτευτες γυναῖκες ἀτιμάζονταν. Παπᾶδες καὶ δάσκαλοι ἐδολοφονοῦντο μέσα στὶς ἐκκλησίες καὶ στὰ σχολεῖα, ποὺ τ' ἄρπαζαν μὲ τὴ βία καὶ τὰ ἔκαμναν δικὰ τους. Καὶ ἡ φωτιά καὶ τὸ Βουλγαρικὸ τσεκούρι δούλεβε γιὰ νὰ ἀφανίσῃ ἀπὸ τοῦ προσώπου τῆς γῆς καὶ τὴν χαρὰν τῆς ζωῆς, ὀλόκληρα ἐλληνικὰ χωριά.

Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Μακεδονίας ἀντιστέκετο ὅσο τοῦ ἦταν μπορετό. Ὅμως, ἡ Ἐκκλησία καὶ τὰ σχολεῖα, δὲν ἦσαν πιά ἱκανὰ νὰ ἀντιδράσουν στὴν τρομοκρατία ποὺ ἐξαπέλυσαν οἱ Βούλγαροι.

Στὴν ἔνοπλο βία τῶν Βουλγαρικῶν ὀρδῶν, δὲν ὑπῆρχε ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς πλευρᾶς τὸ ἀντίπαλο ἔνοπλο δέος. Οἱ ἐλάχιστες ἀνταρτικὲς ὀμάδες ἐντοπίων, χωρὶς βοήθεια, χωρὶς ὀπλισμὸ χωρὶς ὀργάνωσι, ἦταν ἀνίκανες νὰ ἀντιδράσουν ἀποτελεσματικά, καὶ οἱ ἐκκλησίες ποὺ ἐπέλεγοντο πρὸς τὸ ἐλεύθερο Κράτος, ἔμειναν στὸ στάδιο ἐνὸς ἀπλοῦ ἐνδιαφέροντος.

Ὁ πόλεμος τοῦ 1897 φαίνεται πῶς εἶχε μαράνει τὸν ζῆλο τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Λαός, ἀδιαφώτιστος καὶ ἀκαθοδήγητος, βρισκόταν σὲ παχυλὴ ἀγνοια γιὰ τὸ τί ἐκριβῶς συνέβαινε στὴν Μακεδονία.

Τῶν πολιτικῶν τὸ ἰδιῶδες ἦταν ἢ περὶ τὰ μικρά, ταπεινά καὶ τὰ ἀσήμαντα ἐνασχολήσις καὶ ἢ ἀποθέωσις τῆς ἐπαρχιακῆς μικροπολιτικῆς.

Ὅμως ἀμείλικτα ἦλθαν κάποτε τὰ γεγονότα, γιὰ νὰ ξυπνήσουν, καὶ τὴν Ἑλληνικὴ Κυβέρνησι καὶ τὸν Λαό, ἀπ' τὸν μακάριο λήθαργο, τὴν ἀδιαφορία καὶ τὴν ἐπιφύλαξι.

Οἱ σφαγῆς τῶν Βουλγάρων· αἱ πυρπολήσεις καὶ ἡ τυραννία τῶν Τούρκων· γενικὰ τὰ αἵματηρὰ γεγονότα, ἐδημιούργησαν τὴν ἀναρχία, τὸ χάος καὶ τὴν ἔλλειψι κάθε ἀσφαλείας εἰς βάρος ὅλων τῶν ἐθνικοτήτων πού ζοῦσαν στὴν Μακεδονία καὶ πού τελικά, ἀνάγκασε τὴν εὐρώπη νὰ συγκινηθῆ νὰ κινηθῆ καὶ νὰ ἐπιβάλῃ στὸν Σουλτὰν Χαμίτ μεταρρυθμίσεις διοικητικῆς.

Κ' ἐνῶ ὅλα ἔδειχναν πῶς γιὰ μᾶς τοὺς Ἕλληνας θὰ ἐχάνετο γιὰ πάντα ἡ Μακεδονία, ἔγινε τὸ θαῦμα. Τὸ θαῦμα τὸ Ἑλληνικό.

Εἰς τὰς Ἀθήνας, τὸ σπίτι τοῦ Στεφάνου Δραγούμη, εἶχε μεταβληθῆ σὲ Μακεδονικὸ Στρατηγεῖο.

Καὶ τὸ ἱστορικὸ συλλαλητήριον πού ὀργανώθηκε ἀπὸ τὰ δύο Μακεδονικὰ Σωματεῖα, στίς στήλες τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς τὸν Αὐγούστο τοῦ 1903, ἔγιναν τὸ ἔναυσμα γιὰ ἄμεση δράση, τοῦ Ἑλληνικοῦ Μακεδονικοῦ Κομιτάτου πού ἰδρύθηκε τότε, καὶ πού ἐπὶ τέλους δέχθηκε νὰ ἐνισχύσῃ καὶ ἡ Κυβέρνησι.

Ὁ Παῦλος Μελάς, ὁ Κολοκοτρώνης, ὁ Παπούλας, ὁ Κοντούλης μὲ τὴν συγκατάθεσι καὶ τὴν προτροπὴ τοῦ Διαδόχου Κωνταντίνου, Γενικοῦ Διοικητοῦ τότε τοῦ Στρατοῦ, περνῶντας τὰ σύνορα ἦλθαν σὲ πρώτη ἐπαφὴ μὲ τὴ Μακεδονία. Ἡ τοποθέτησι τοῦ Κορομηλά ὡς Γενικοῦ Προξένου στὴν Θεσσαλονίκη, ἀντικατέστησε τὸ παλιό, ἀρτιριοσκληρωτικὸ πνεῦμα τῆς προηγουμένης διπλωματίας. Οἱ πρῶτες ἀνταρτικῆς ομάδες ἀνάμικτες ἀπὸ ντόπιους καὶ ἀπὸ παλληκάρια σὰν τὸν Νίκο Πανσιγιάτου καὶ τὸν Θεόδωρο Τουρλεντέ, πού εἶχαν ἔλθῃ νὰ βοηθήσουν ἀπ' τὴν ἐλεύθερη Ἑλλάδα, περιέτρεχαν τώρα τὰ ἑλληνικὰ χωριά, πού εἶχαν τρομοκρατηθῆ ἀπὸ τοὺς κομιτατζήδες, καὶ ξανάδωσαν θάρρος σιτοῦς Μακεδόνες. Οἱ Βούλγαροι εἶχαν ἐπὶ τέλους καταλάβῃ, πῶς ἡ Μακεδονία δὲν ἦταν εὐκόλη λεία γι' αὐτούς.

Ὁ πρόωρος ἔξ ἄλλου, ἀλλ' ἠρωϊκὸς θάνατος τοῦ Παύλου Μελά, ἠλέκτρισε τοὺς Μακεδόνες· ἔγινε θρῦλος, τραγοῦδι, σύνθημα κι' ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη τῆς Μακεδονίας ἐδονεῖτο ἡ ἀτιμόσφαιρα ἀπ' τὴν σταθερὴ ἀπόφασιν τῶν ν' ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὴν βουλγαρικὴ ψώρα.

Καὶ πράγματι· μὲ τὴν ἐμφάνισιν καὶ μόνον τῶν παλληκαριῶν μας, χάθηκε γιὰ τοὺς Βουλγάρους ἐργασία τριάντη περίπου χρόνων· κι' ὅσοι, τρομοκρατημένοι ἀπὸ τὴν κομιτατζήδικη βία, εἶχαν καμωθῆ πῶς εἶχαν προσχωρήσῃ μὲ τὸ μέρος τῆς Ἐξαρχίας, ξαναγύρισαν στὸν Ἑλληνισμὸ καὶ τὴν Ὁρθοδοξία.

Ἔτσι στὰ 1907, ὁ ἀγῶνας τῆς Μακεδονίας εἶχε πιά περάσει ἀπ' τὴν ἄμυνα στὴν ἐπίθεσι.

Ἀνάλογα ἐνθουσιαστικὴ ἦταν τώρα καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα στὴν Ἀθήνα. Οἱ ἔρανοι γιὰ τὸν ἀγῶνα καὶ ἡ ἔνταξη στὸ Κομιτάτο, εἶχαν μίαν ἄνευ προηγουμένου ἀπήχησι καὶ ἀνταπόκρισι στὸ Λαὸ καὶ στὴν νεολαία, ποὺ ἔσπευδε ἀθρόα νὰ καταταχθῇ στὶς ἀνταρτικὲς ομάδες, ποὺ ἄρχισαν νὰ πυκνώνουν τὶς τάξεις τῶν Μακεδόνων μαχητῶν.

Ὁ Νίκος Παναγιώτου ἦταν εἰκοσιεφτάχρονο παλληκάρι ἐκείνη τὴν ἐποχὴ, κερδίζοντας τὸ ψῶμί του μὲ τὸν μόχθο μιᾶς τίμιας δουλειᾶς. Ὅμως καθὼς ἔφηβος ἀκόμα ἔζησε μαζί μὲ τὴν γενεά του, τὴν ἦτα καὶ τὴν ντροπὴ τοῦ 1897, πρόσμενε τὴν εὐκαιρία νὰ ἀποπλύνῃ κι' αὐτὸς τὸ αἶσχος ἐκεῖνο. Αἱ εἰδήσεις ἀπ' τὴν Μακεδονία καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα τῶν Ἀθηνῶν, τὸν εἶχαν συγκλονίσῃ κι' ὀργανώθηκε στὸ Κομιτάτο.

Ἔτσι βρέθηκε ἐντεταγμένος στὴν ἀνταρτικὴ ομάδα τοῦ Καπετὰν Μητρούση Γκογκολάκη, ποὺ περιέτρεχε ἐκείνη τὴν ἐποχὴ, ἀσυγκράτητος τὰ χωριὰ τοῦ κάμπου τῶν Σερρῶν, γιὰ νὰ τὰ ἀπαλλάξῃ ἀπ' τὴν τρομοκρατία τοῦ ἀρχικομιτατζῆ Τάσκα, ποὺ ἦταν καὶ ὁ δολοφόνος τῆς γυναίκας του καὶ τοῦ παιδιοῦ του.

Τὸ Χομόνδος, ἓνα μικρὸ χωριὸ τῶν Σερρῶν, ἦταν ἡ πατρίδα τοῦ Μητρούση. Καθὼς ἦταν ἀθλητικὸς, ρωμαλέος καὶ μὲ ἠράκλεια δύναμι, ἦτο καὶ ὁ τρόμος τῶν Βουλγάρων. Ὁ ἴδιος ἡ ἀρχικομιτατζῆς Τάσκας τὸν ἐθαύμαζε, καὶ ἤθελε νὰ τὸν κάμῃ πρωτοπαλλήκαρό του. Ἀλλὰ ποτισμένος ὡς τὸ κόκκαλο μὲ τὴν ἰδέα τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς Ὁρθοδοξίας, ἀδιάφορο ἂν τὰ ἑλληνικά του δὲν ἦσαν περίφημα, ὁ Μητρούσης ἔδιδε στερεότυπα κάθε φορὰ στὶς δελεαστικὲς προτάσεις ἐκεῖνου, τὴν καταστάσα παροιμιώδη ἀπάντησι «Ἑλληνας γεννήθηκα κι' Ἑλληνας θὰ πεθάνω».

Τότε, μὴ μπορώντας ὁ Τάσκας νὰ τὸν κάμῃ δικό του, σκότωσε μιὰ νύχτα ποὺ ἔλλειπε ἀπ' τὸ σπίτι του, τὴν γυναῖκα του καὶ τὸ παιδί του γιὰ νὰ τὸν συντριψῇ.

Ὅμως ὁ Μητρούσης ὄχι μόνο δὲν ἐκάμφθη, ἀλλὰ συντεργιάζοντας τὸν πόθο τῆς ἐκδικήσεως, μὲ τὸν φανατισμό του εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἀφοσιώθηκε εἰς τὸ νὰ ξεκαθαρίσῃ τὴν πατρίδα του ἀπὸ τὸ Βουλγαρικὸ μίasma.

Παρατρέχουμε τὰς λεπτομερείας τῆς δράσεώς του στὴν ὑπαιθρο τῶν τῶν Σερρῶν κ' ἐρχόμεθα μὲ ὕψη δυνατὴ συντομία εἰς τὰ γεγονότα, ποὺ ἀποτελοῦν τὸ κορύφωμα τοῦ ἠρωϊσμοῦ τῶν παλληκαριῶν καὶ τὸν ἐπίλογο μιᾶς σύντομης μέν, ἀλλὰ τόσον ἐθνικὰ γόνιμης, πατριωτικῆς δράσεως.

Μολονότι μέσα εἰς τὴν πόλι τῶν Σερρῶν δὲν ὑπῆρχε κανένας Βούλγαρος, οἱ Βούλγαροι γιὰ λόγους προπαγάνδας, ἴδρυσαν μὲ τὴν ἔγκρισι τῶν Τούρκων σχολεῖο καὶ οἰκοτροφεῖο, ὅπου εἶχαν συγκεντρώσει μαθητὰς ἀπὸ

τὰ ὄρεινὰ βουλγαρόφωνα χωριά, ξεδεύοντας ἀφθονο χρῆμα καὶ χρησιμοποιοῦντας τὴν βία.

Αὐτὴν τὴν βουλγαρικὴ ἐστία ἀποφασίζει ὁ Μητρούσης νὰ τὴν ἐξαφανίσῃ· καὶ μὲ σκοπὸ νὰ δράσῃ, περὶ τὸ ἑσπέρας τῆς 13ης Ἰουλίου, μπαίνει μέσα εἰς τὴν πόλιν, ἔχοντας μαζί του τὸν Νίκο Παναγιώτου, τὸν Θεόδωρο Τουρλεντέ, ἐθελοντὴ Λοχία ἀπὸ τὴ Μεγαλόπολι τῆς Πελοποννήσου, τὸν ἐξάδελφό του Γιάννη Ἀθανασίου Οὔρδα καὶ τὸν ἀνεψιὸ του Μιχάλη Οὔζουνη.

Φιλοξενοῦνται εἰς τὸ σπίτι τοῦ Παπαθανάση εἰς τὴν ἀκραία Συνοικία τῶν Σερρῶν, τὴν Καμενίκια, παραπλεύρως τῆς ἐκκλησίας τῆς Εὐαγγελιστρίας.

Ἄλλὰ ἡ παρουσία τοῦ Μητρούση προδίδεται εἰς τοὺς Τούρκους, ποὺ θεωρῶντας τον, ὡς τὸν πλέον ἐπικίνδuno γκριαοῦρ ποὺ ἔπρεπε νὰ ἐξοντωθῇ, ὕστερα μάλιστα ἀπὸ τὸ ἀνδραγάθημα τῆς καταστροφῆς ὀλοκλήρου χωριοῦ, τοῦ βουλγαρίζοντος, Καρατζάκιοϊ, περίμεναν ἄγρυπνοι τὴν εὐκαιρία.

Ἔτσι τὴν ἐπομένη, 14η Ἰουλίου, ὀλόκληρη ἡ Τουρκικὴ φρουρὰ τῶν Σερρῶν, ποὺ ἀπετελεῖτο ἀπὸ τρεῖς χιλιάδες περίπου στρατιῶτες, ξεχύθηκε ἀπὸ τοὺς ἀντικρουνοὺς στρατῶνες, κι' ὀλόκληρη ἡ ἀστυνομικὴ δύναμις μαζί μὲ τὰ ξεσηκωμένα ἀπ' τοὺς τελάληδες ἔξαλλα καὶ φανατισμένα στίφη τοῦ Τουρκικοῦ ὄχλου, εἶχεν περιζώσει τὴν συνοικία τῆς Καμενίκιας καὶ τὸν γύρω τῆς Εὐαγγελιστρίας χῶρο.

Ὁ Μητρούσης βλέποντας πὼς προδόθηκε, ἀφίνει τὸ σπίτι τοῦ Παπαθανάση καὶ ὀχυρώνεται μαζί μὲ τοὺς συντρόφους του στὴν ἐκκλησία, ἀφίνοντας σκόπιμα τὴν πόρτα τοῦ προαυλίου ἀνοικτὴ. Ἄλλὰ κανεὶς Τοῦρκος δὲν τολμᾷ νὰ εἰσχωρήσῃ.

Καὶ τότε ἐκτυλίσσεται ἐκεῖ μία ἐποποιΐα, ἀπὸ τὴς πιὸ σπάνιες στὴν ἱστορία τοῦ ἑλληνισμοῦ.

Πέντε ἡμίθεοι, ἀντιπαλαίουν μὲ μυριάδας τουρκικοῦ στρατοῦ, ὀλόκληρες ἑπτὰ ὥρες.

Οἱ σφαιρες σφυρίζουν ὀλόγυρα, δαιμονισμένα. Κ' ἐνῶ ὁ Μητρούσης ἀτάραχος καὶ καπνίζοντας, μὲ περιφρόνησι ἀπαντᾷ στὴς προσκλήσεις πρὸς παράδοσίν του, ἡ πρὸ τῆς ἐκκλησίας πλατεία, γεμίζει ἀπὸ τὰ πτώματα τῶν Τούρκων πολιορκητῶν.

Ὅγδόντα μετρήθηκαν στὸ τέλος τῆς μάχης. Ὅμως οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὴν ντροπὴ τους ὀμολόγησαν μόνον 35 νεκροὺς.

Ἐάφνου θεόρατες φλόγες ξεπετάγονται ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ Παπαθανάση, ποὺ ἄρχισε νὰ πυρπολῆται. Καὶ καθὼς ἕνας κατάμαυρος συνεφιασμένος οὐρανὸς σκέπαζε ὅλη τὴν πόλι, ἡ ἀτμόσφαιρα γινόταν ἀποπνικτικὴ γιὰ τοὺς πολεμιστάς, καὶ αὔξανε τὴν ἀγωνία τῶν Ἑλλήνων, ποὺ ἀπὸ ἀπόστασι παρακολουθοῦσαν ἀνήμποροι, τὸ δράμα τῶν παλληκαριῶν.

Καὶ τότε, μέσα εἰς τὴν σύγχισιν, τὸ βουητὸ τῶν σφαιρῶν, τὴς φωνῆς

καὶ τοὺς ἀλλαγαμοὺς τοῦ ὀρουμένου τουρκικοῦ ὄχλου, βρίσκει τὸν ὠραῖο θάνατο, κτυπημένος στὸ μέτωπο ἀπὸ Τουρκικὴ σφαῖρα, πρῶτος ὁ Θεόδωρος Τουρλεντές.

Εἶναι μία στιγμή ὑπεριάτου μεγαλείου. Σκύβουν οἱ σύντροφοί του εὐλαβικὰ τὸ γόνυ. Κατασπάζονται τὰ ψυχρὰ του χεῖλη, καὶ ρίχνουν τὸ σῶμα του στὶς φλόγες, ποὺ ἄρχισαν νὰ τοὺς περιζώνουν, γιὰ νὰ μὴ πέση στὰ χέρια τῶν Τούρκων. Σὲ λίγο πέφτει νεκρὸς καὶ ὁ Μιχάλης Οὐζούνης καὶ βρίσκει κι' αὐτὸς τὴν ἴδια τύχη μὲ τὸν σύντρόφό του, ποὺ προηγήθηκε.

Καὶ οἱ δύο προσεφέρθησαν ὀλοκαύτωμα στὸν βωμὸ τῆς πατρίδος.

Οἱ Τοῦρκοι τώρα περισφίγγουν περισσότερο τὴν Ἐκκλησία. Εἰσορμοῦν εἰς τὸ προαυλίό της, κ' ἐκεῖ θανάσιμα τραυματισμένους, συλλαμβάνουν ἀνίκανους ν' ἀμυνθοῦν, τὸν Νίκο Παναγιώτου καὶ τὸν Γιάννη Οὔρδα.

Καὶ μένει πλέον μόνος, τραγικὸς ἥρωας, ὁ Μητρούσης. Ὅμως ἀποφασισμένος νὰ ἐξαγοράσῃ ἀκριβὰ ἀπ' τοὺς Τούρκους τὸν θάνατο τῶν συντρόφων του καὶ τὸν δικό του, ἀποσύρεται καὶ ὀχυρώνεται στὸ κωδονοστάσιο, χωρὶς ἐλπίδα διασώσεώς του.

Γιὰ πολλοστὴ φορὰ οἱ Τοῦρκοι τὸν καλοῦν νὰ παραδοθῆ, ἀλλ' αὐτὸς κάθε φορὰ ἀπαντᾷ μὲ μιὰ σφαῖρα καὶ μ' ἓνα πτώμα Τούρκου.

Τέλος, ὅταν τοῦ ἔμεινε ἓνα μανάχα φυσίγγι, σκέφτεται πῶς κι' αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ πάῃ χαμένο. Κρατῶντας γιὰ τὸν ἑαυτό του τὸ μαχαῖρι του, προσποιεῖται πὼς θὰ παραδοθῆ. Καλεῖ τὸν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἀστυνομικῆς δυνάμεως νὰ ἔλθῃ νὰ τὸν παραλάβῃ. Ἀλλὰ καθὼς ἐκεῖνος πλησιάζει φυτεύει τὴν τελευταία σφαῖρα στὴν καρδιά τοῦ Ἀξιωματικοῦ καὶ ταυτόχρονα ἀνοίγει τὰ σπλάχνα του μὲ τὸ μαχαῖρι του, στέλνοντας φιλήματα καὶ χαιρετῶντας τοὺς Σερραίους, ποὺ ἀπὸ μακρὰ παρακολουθοῦσαν τὸν θάνατο τοῦ παλληκαριοῦ.

Πῶς νὰ περιγράψῃ κανεὶς τὸ ὑπέροχον ; Ἀπλῶς τὸ διαισθάνεται. Γιὰ τὴν χρειάζεται μεγάλη δύναμη ποιητικὴ ν' ἀποδώσῃ τὰ συναισθήματα ποὺ συντάραξαν τὴν ὥρα ἐκείνη, φίλους κ' ἐχθρούς, βλέποντας τὸν τραγικὸ μὰ καὶ τόσο θαυμαστὸ ἡρωϊκὸ τέλος τοῦ παλληκαριοῦ.

Τὴν ἡμέρα ἐκείνη ὁ Καπετὰν Μητρούσης, ὁ Νίκος Παναγιώτου, ὁ Θεόδωρος Τουρλεντές, ὁ Γιάννης Οὔρδας καὶ ὁ Μιχάλης Οὐζούνης ἔκαμαν νὰ ξαναζωντανέψῃ γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ, μέσα στὴν ἐκκλησία καὶ στὸ καμπαναριὸ τῆς Εὐαγγελιστρίας τῶν Σερρῶν, ἡ ἀθάνατη παράδοσι τῆς θυσίας, ποὺ ἄρχισε στὸ Κιούγκι μὲ τὸν Σαμουήλ, στὸ Μοναστήρι τοῦ Σέκου μὲ τὸν Ὀλύμπιο καὶ τὸν Φαρμάκη, καὶ ποὺ καταύγασε τὴν ἀνθρωπότητα μὲ τὶς φλόγες τοῦ ὀλοκαυτώματος, στὸ Κρητικὸ Ἄρκάδι.

Καὶ τώρα εὐλαβικὰ ἄς γυρίσουμε τὶς σελίδες τῆς ἱστορίας καὶ ἄς παρακολουθήσουμε τὴν μαρτυρικὴ πρὸς τὴν ἀγχόνῃ πορεία τοῦ Νίκου Παναγιώτου καὶ τοῦ Γιάννη Ἀθανασίου Οὔρδα.

Μὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι ἦταν δυνατόν νὰ ἀποσπάσουν ἐνοχοποιητικὲς γιὰ τὸν ἀγῶνα ὁμολογίες, οἱ Τοῦρκοι ὀδήγησαν εἰς τὸ Νοσοκομεῖον τοὺς δύο συλληφθέντας γιὰ τὴν πλήρη ἀποθεραπεία, παρέχοντας σ' αὐτοὺς κάθε δυνατὴ περιποίησι.

Μετὰ τὴν ἀποθεραπεία τους, τοὺς ὑπέβαλαν εἰς ἐξαντλητικὰ ἀνακρίσεις. Καὶ δὲν παρήρατο ἡμέρα ποὺ νὰ μὴ ὠδηγοῦντο ἀπὸ τὶς φυλακὲς στὴν ἀνάκρισι κ' ἀπ' τὴν ἀνάκρισι εἰς φυλακὲς. Ὅμως σταθεροὶ ἐκεῖνοι, ἀποφασιστικοὶ καὶ θαρραλαῖοι οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἐδειλίασαν καὶ δὲν ἄφησαν νὰ διαφύγη τῶν χειλέων των, τίποτε τὸ ἐνοχοποιητικὸ γιὰ τὴν ὀργάνωσι καὶ τὴν Ἑλλάδα.

Ἰδίως ὁ Νίκος Παναγιώτου ζωηρός, εὐστροφος, κ' ἐτοιμόλογος ὡς ἦτο, κατέπληξε μὲ τὴν παρηγορία του καὶ τὴν θαρραλαία ἀπάντησι, κ' αὐτὸν ἀκόμα τὸν Εὐρωπαϊὸ διπλωμάτη, ποὺ παρακολουθῶντας τὰς ἀνακρίσεις, τὸν ρώτησε τί ζητᾷ εἰς τὴν Μακεδονία ποὺ εἶναι γιὰ αὐτὸν ξένη χώρα.

» Ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες—εἶπεν τότε ὁ Νίκος μὲ σταθερὴ φωνή—ἔχουμε δύο πατρίδες. Τὴν ἐλεύθερη καὶ τὴν σκλαβωμένη. Κ' ἡμεῖς οἱ ἐλεύθεροι ἔχουμε χρέος ν' ἀγωνισθοῦμε γιὰ νὰ ἀποκτήσῃ καὶ ἡ σκλαβωμένη πατρίδα τὴν λευτεριά της. Ἡ Μακεδονία γιὰ μᾶς δὲν εἶναι ξένη γῆ».

Τὶ ὑπέροχος ἀπάντησις! Καὶ πόσο ἐπίκαιρη καὶ σήμερα, ποὺ ἀντιλαλεῖ εἰς τὴν ἀγωνιζόμενη Κύπρο μας, γιὰ τὸ ἴδιο ἰδανικὸ τῆς ἐλευθερίας γιὰ τὴν ἔνωσί της μὲ τὴν μητέρα Ἑλλάδα!

Κ' ἦταν ἡ φωνὴ τοῦ Νίκου Παναγιώτου, φωνὴ ἐκ τῶν ἐγκάτων τῆς φυλῆς, ποὺ μέσα στὴν μακραίωνα πορεία μίλησε σ' ὅλες τὶς μεγάλες στιγμὲς τοῦ γένους μας. Στὶς Θερμοπύλες, στὸν Μαραθῶνα, στὴν Σαλαμίνα, στὰ Ἑπειρωτικὰ βουνά, στὰ ὄχυρά τῆς Μακεδονίας, στὶς πόλεις καὶ στὰ χωριά, στὰ βουνὰ καὶ στοὺς κάμπους, καὶ τώρα στὴν ἀγωνιζόμενη Κύπρο μας.

Κ' ἦταν ἡ ἀπάντησι τοῦ Νίκου Παναγιώτου, ἡ ἴδια ἡ ἀπάντησις τῆς φυλῆς ποὺ δόθηκε ἔμπρακτα στοὺς Πέρσες, στοὺς Τούρκους, στοὺς Βουλγάρους, στοὺς Φράγκους, στοὺς κάθε λογῆς τυράννους καὶ δυνάστας, στοὺς κάθε λογῆς Χάρτιγκς.

Ἀπὸ τὴν στιγμὴ τῆς συλλήψεως τῶν δύο παλληκαριῶν, οἱ Σερραῖοι ἦσαν ἀνάστατοι· κ' ἐχρησιμοποίησαν κάθε θεμιτὸ καὶ ἀθέμιτο μέσο, γιὰ νὰ ἐπιτύχουν τὴν σωτηρίαν των. Ἄλλ' οὔτε οἱ ἀναφορὲς των πρὸς τὸν Σουλτάνο, οὔτε τὰ διαβήματα πρὸς τὰς ξένας δυνάμεις, οὔτε κ' αὐτὴ ἡ τόσον προσφιλὴς εἰς τοὺς Τούρκους δωροδοκία καὶ τὸ ἄφθονο χρῆμα ποὺ διέθεσαν οἱ πλούσιοι τῆς πόλεως, στάθηκαν ἰκανά, νὰ ἀποτρέψουν τὸ μοιραῖο.

Ἔτσι ὕστερα ἀπὸ μίαν ἱστορικὴ δίκη, ποὺ τὴν παρηκολούθησεν σύσσωμος ὀλόκληρος ἡ πόλις τῶν Σερρῶν, σὰν σὲ ἐθνικὸ συλλαλητήριον καὶ συναγεμῶ, ἡ ἀπόφασις ἐξεδόθη καταδικαστικὴ.

Καὶ τὴν χαραυγὴ τῆς 3ης Δεκεμβρίου τοῦ 1907, ὀδηγοῦνται οἱ μελλοθάνατοι εἰς τὴν πλατεία τοῦ Ἄτ-Παζάρ, ὅπου στὴν ἀνταύγεια τοῦ πρωῖνοῦ φέγγους, διέγραφον τὸ ἀπαίσιον σχῆμα των οἱ δύο ἀγχόνες.

Ἡ πλατεία εἶναι ζωσμένη μὲ τριπλῆ σειρὰ Τούρκων στρατιωτῶν. Ἄλλ' οὔτε τὰ ἔκτατα καὶ αὐστηρὰ μέτρα, οὔτε ἡ παγωνιά τοῦ Δεκεμβριανοῦ πρωῖνοῦ, ἠμπόδισαν ἀπὸ τὸ νὰ πλημμυρίσῃ ἡ πλατεία, οἱ δρόμοι, καὶ οἱ γύρω κῆποι ἀπὸ τὸ θλιμένο πλήθος τῶν Σερραίων, ποὺ ἤθελαν παρηγόροι νὰ βρεθοῦν στὴν στερνὴ ὥρα τῶν παλληκαριῶν.

Μὲ ὅσον θάρρος καὶ ψυχραιμία ὁ Παναγιώτου καὶ ὁ Οὔρδας ἄκουσαν τὴν καταδικαστικὴ ἀπόφασιν, μὲ τόσο μεγαλύτερη εὐψυχία καὶ περιφρόνησιν, ἀντίκρουσαν τοὺς δημίους καὶ ἀντιμετώπισαν τὴν τελευταία στιγμὴ τοῦ ἀπαγχονισμοῦ των.

Ἰδίως ὁ Νίκος Παναγιώτου· ξεχνῶντας ἐντελῶς τὸν ἑαυτό του, καὶ θέλοντας, αὐτὸς ὁ μελλοθάνατος, νὰ ἐμψυχώσῃ τοὺς θλιμένους ἀδελφούς του, ἀνεβαίνοντας τὸ ὑπόβαθρον τῆς ἀγχόνης μὲ τὸν βρόγχο γύρω ἀπ' τὸν λαιμό του, γύρισε πρὸς τὰ ἄλαλα ἀπ' τὸν πόνο πλήθη, καὶ μὲ σταθερότητα ποὺ καταπλήσει τοὺς πάντας, ἀπευθύνει τὸν ὕστατον λόγο.

«Ἑλληνας. Οἱ προαιώνιοι ἐχθροί, μᾶς κρεμοῦν σήμερον. Νὰ μᾶς ἐκδικηθῆτε καὶ νὰ κρεμάσετε στὴν θέσιν μας διακοσίους πασᾶδες καὶ τριακοσίους μπέδες. Ζήτω τὸ Ἔθνος. Ζήτω ἡ Μεγάλη Ἑλλάδα, Ζήτω ἡ Μακεδονία. Ζήτω ὁ Διάδοχος».

Καὶ καθὼς ὁ βρόγχος, περισφύγγοντας περισσότερον τὸν λαιμὸ τῶν παλληκαριῶν, ἀποτελεῖσε τὸ ἔργον, ἡ συγκίνησις πνίγει ὅλους, καὶ τὴν χαρακτηριστικὴν σιωπὴ τῆς ἀγωνίας καὶ τοὺς λυγμούς, διαδέχεται ἕνας γοερὸς καὶ ἀσυγκράτητος θρήνος τοῦ πλήθους, ποὺ ἀδιαφορῶντας γιὰ τὴν παρουσία τῶν τυράννων, ξέσπασε σ' ἀνάθεμα καὶ κατάρες.

. . . . .

Ἐκ τῆς Ἀγγλίας, στὰς Σέρρας μέσα
 Νίκο, δὲν ἤλπιζαν νὰ κρεμασθῆς.
 Ὅλα τ' ἀδέλφια μ' ὅλα τὰ μέσα
 Νίκο δὲν ἔσπασαν ν' ἀθωωθῆς.»

Στοὺς ἀπλοϊκοὺς ἀλλὰ τόσο χαρακτηριστικοὺς αὐτοὺς στίχους, λαϊκοῦ τραγουδιοῦ, ἀποτύπωσαν οἱ Σερραῖοι τὸν ἀβάσταχτον πόνο, γιὰ τὸν χαμὸ τοῦ παλληκαριοῦ, ποὺ δὲν μπόρεσαν ν' ἀποτρέψουν, καὶ ποὺ παρὰ τὸ πέρασμα μισοῦ αἰῶνα δὲν λησμονήθηκε, ἀλλὰ τραγουδιέται καὶ τώρα, καὶ φέρνει πάντα, ἔντονη τὴν συγκίνησιν, μὲ τὸν θρηνητικὸν του καὶ λυπητερόν του σκοπὸν.

. . . . .

Μὲ τὸ ὄραμα τῶν δύο νεανικῶν κορμιῶν τῶν δύο ἐθνομαρτύρων Μακεδονομάχων, ποὺ αἰωροῦντο στὸ λυκαυγὲς τοῦ Δεκεμβριανοῦ ἐκείνου πρωῖ-

νοῦ, ἔκλεισεν ἡ αὐλαία τῆς τελευταίας πράξεως τῆς αἰσχυλείου τραγωδίας, ποῦ ἤρχισεν εἰς τὴν ἐκκλησία καὶ τὸ κωδονοστάσι τῆς Εὐαγγελιστρίας.

Ὅμως ἐσμιλεύθησαν ἀνεξάλειπτα εἰς τῆς Ἀθανασίας τὰς Δέλτους, τὰ ὀνόματα τῶν δύο ἡρώων.

Εἰς τὸ ἀτελείωτο μαρτυρολόγιο, τῶν ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας θυσιασθέντων, φωτεινὴ, ὠραία, συμβολικὴ προβάλλει ἀπὸ τότε ἡ μορφή σου Νικόλαε Παναγιώτου, κί' ὁ θάνατός σου σὰν φάρος ὁδηγητῆς καὶ δίδαγμα, φαντάζει καὶ θὰ φαντάζει στοῦ Ἀγρινίου καὶ τῶν Σερραίων τὶς γενηὲς καὶ σ' ὅλη τὴν νεολαία τῆς Ἑλλάδος.

Κί' ἂν σήμερα τὸ δράμα τῆς Μακεδονίας ἐπαναλαμβάνεται σὴ δουλωμένη Κύπρο μας. Κί' ἂν ὁ ἀτέλειωτος κατάλογος τῶν μαρτύρων τῆς ἀγχόνης πλουτίσθηκε μὲ τὰ ἔνδοξα ὀνόματα τῶν Καραολῆ, Δημητρίου καὶ τῆς ἄλλης χορείας τῶν Κυπρίων πατριωτῶν. Σ' ἐσένα ὦ Ἀθάνατε τῆς Ρούμελης σταυραετέ, Σ' ἐσένα ταιριάζει τοῦ πρωτομάρτυρα ὁ στέφανος.

Αἰωνία κί' ἀγέραστη ἡ μνήμη σου, ἀξέχαστε Νίκο.

Τιμὴ καὶ δόξα σ' ἐσένα, γενήτρα ἡρώων, πόλι τοῦ Ἀγρινίου.